

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ – YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

IMPROVISOINTI

Vinkkejä musiikin perusopetuksen soittotunneille

TEKIJÄ: Markku Lehikoinen

Koulutusala Kulttuuriala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Taidepedagogiikan koulutusohjelma	
Työn tekijä Markku Lehikoinen	
Työn nimi IMPROVISOINTI. Vinkkejä musiikin perusopetuksen soittotunneille	
Päiväys 20.3.2019	Sivumäärä/Liitteet 26/1
Ohjaaja Paula Salosaari	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion konservatorio	
Tiivistelmä <p>Taiteen perusopetuksen 1.8.2018 voimaan tulleissa uusissa opetussuunnitelmissa on musiikin laajan oppimäärän yhdeksi tavoitealueeksi ja arvioinnin kohteeksi nimetty säveltäminen ja improvisointi. Jos opettajalla ei ole kokemusta improvisoinnista ja sen opettamisesta, voi improvisoinnin lisääminen soitonopetukseen tuntua haastavalta. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on helpottaa haasteen kohtaamista. Opinnäytetyö sisältää erilaisia improvisaatioharjoituksia soitto- ja laulutunneilla käytettäväksi. Lisäksi mukana on tekijän valmistamia säestystaustoja harjoitusten tueksi. Opinnäytetyössä pyritään avaamaan improvisoinnin käsitettä ja sen merkitystä soitonopetuksen välineenä sekä pohtimaan improvisoinnin arviointia soitonopetuksessa. Mukana on myös vinkkejä improvisointiharjoitusten säestämiseen ja teknologian käyttöön soitonopetuksessa. Opinnäytetyön sisältö on suunnattu opettajille, jotka kaipaavat käytännönläheisiä työkaluja improvisoinnin opetukseen.</p>	
Avainsanat Taiteen perusopetus, musiikki, improvisointi,	

Field of Study Culture			
Degree Programme Master's Degree Programme in Art Pedagogy			
Author Markku Lehikoinen			
Title of Thesis Improvisation. Tips for basic level instrument lessons			
Date	20.3.2019	Pages/Appendices	26/1
Supervisor Paula Salosaari			
Client Organisation /Partners Kuopio Conservatory			
<p>Abstract</p> <p>The new curriculum for the basic education in the arts came into effect 1.8.2018. The advanced syllabus of music includes composing and improvising as one of the goals of learning and area of assessment. For a teacher who does not have experience in improvising and teaching improvisation, adding it to his/her syllabus might be a challenge. This thesis tries to give some tools to help face that challenge. It contains various improvising drills that can be used during instrument and vocal lessons and the author has prepared a few backing tracks for the exercises. The thesis also tries to introduce the concept of improvising and its significance as a music teaching method and it takes a look at the evaluation of improvisation. In addition there are some tips how to accompany students' improvising and how to use technology in music teaching. The content of this thesis is addressed to music teachers who need practical tools for teaching improvisation.</p>			
Keywords Basic education in the arts, music, improvisation			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	IMPROVISOINTI	6
2.1	IMPROVISOINTI SOITONOPETUKSESSA	7
2.2	IMPROVISOINNIN ARVIOINTI.....	9
3	SÄESTYS.....	9
3.1	MUSIIKKITEKNOLOGIA.....	10
3.2	PLAY ALONG –ÄÄNITIEDOSTOT	11
3.3	ÄÄNITIEDOSTOJEN SISÄLTÖ	13
4	HARJOITUKSET	14
4.1	IMITOINTI	16
4.2	KYSYMYKSIIN VASTAUS.....	16
4.3	LYHYET ÄÄNET – PITKÄT ÄÄNET	17
4.4	MELODIAN MUUNTELU.....	17
4.5	RYTMI.....	18
4.6	ASTEIKOT	18
4.7	PENTATONISET ASTEIKOT	19
4.8	SOINNUT	19
4.9	KROMAATTINEN	20
4.10	VAPAA IMPROVISOINTI.....	20
4.11	IMPROVISOINTI ÄÄNITTEEN PÄÄLLE	21
4.12	IMPROKORTIT	21
5	PÄÄTÄNTÖ.....	22
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	24
	LIITE 1:	26

1 JOHDANTO

Taiteen perusopetuksen uudet opetussuunnitelmat astuivat voimaan 1.8.2018. Opetussuunnitelmat pohjautuvat opetushallituksen antamiin ops-perusteisiin, ja näissä perusteissa yhdeksi musiikin laajan oppimäärän tavoitealueeksi ja arvioinnin kohteeksi on nimetty säveltäminen ja improvisointi (OPH 2017, 48-51). Opetussuunnitelmauudistus on herättänyt paljon keskustelua, ja ymmärrettävästi improvisoinnin opetus on ollut yksi opettajien esiin nostamista aiheista. Rytmimusiikin opetuksessa improvisointi on ollut mukana jo aiemmin johtuen ko. musiikkityylin luonteesta, ja rytmimusiikin opettajat ovat saaneet koulutuksessaan työkaluja improvisoinnin opettamiseen. Klassisen musiikin opettajien koulutukseen improvisointi ei ole kuulunut ainakaan samassa mittakaavassa, joten on täysin luonnollista, että uudistuksen mukanaan tuoma velvoite improvisoinnin lisäämiseksi soitonopetukseen herättää kysymyksiä ja jopa vastustusta. Näihin kysymyksiin haluan osaltani tuoda vastauksia kokoamalla erilaisia improvisointiharjoituksia soittotunneilla käytettäväksi. Lisäksi tavoitteenani on avata improvisoinnin hyötyjä soitonopetuksessa ja tällä tavoin kannustaa opettajia käyttämään improvisointia yhtenä työkaluna soitonopetuksessaan.

Olen toiminut freelance-muusikkona n. 35 vuotta mm. erityyppisissä rytmimusiikin kokoonpanoissa, teatteriproduktioissa, studiomuusikkona ja Kuopion kaupunginorkesterissa. Lisäksi olen toiminut opettajana sekä yksityisellä sektorilla että musiikkioppilaitoksissa n. 30 vuotta. Oma kokemukseni soittajana ja opettajana on vahvasti rock- ja jazzperinteeseen sidottua. Opinnäytetyössäni esittelemäni harjoitukset ovat kuitenkin valittu siten, että ne sopivat soitonopetukseen riippumatta opetettavasta musiikintyylistä. Olen esitellyt harjoitukset yksilöopetuksen näkökulmasta, mutta ne ovat sovellettavissa myös ryhmäopetukseen. Harjoituksia tai niiden osia voidaan soveltaa myös taiteidenvälisessä yhteistyössä ja monialaisissa konteksteissa. Kaikki kokoamani harjoitukset ovat yleisesti käytössä olevia, en siis ole edes yrittänyt itse keksiä uusia harjoituksia. Eri harjoituksia tai niiden osia yhdistelemällä on opettajalla mahdollisuus kehittää harjoituksia itselleen ja oppilailleen sopiviksi.

Olennisinta improvisoinnin opettamisessa ja opettelussa on mielestäni avoin ja positiivinen asenne. Etenkin improvisointia aloitettaessa olisi hyvä unohtaa perinteinen

oikein/väärin –ajattelu, ja antaa leikkimielisen luovuuden sekä uteliaan tutkimisen olla pääosassa.

2 IMPROVISOINTI

Sana improvisaatio pohjautuu latinankieliseen sanaan *improvisus* (im-pro-visus, ”ei-ennen-nähty”) (Huovinen 2015, 9), musiikissa sillä yleensä tarkoitetaan esittämishetkellä tapahtuvaa musiikin luomista. Tutustuttuani aiheesta kirjoitettuihin kirjoihin ja artikkeleihin opin, että termin tarkempi määrittely ei ole aivan yksinkertaista. Esimerkiksi rytmimusiikin esittämisessä tapahtuvaa muuntelua saatetaan kutsua tulkinnaksi, vaikka se saattaa sisältää paljon hetkessä keksittyjä musiikillisia elementtejä. Improvisaatio-termin tarkka määrittely ei kuitenkaan mielestäni ole olennaista soitonopetuksen kannalta, improvisointiin voi lähteä tutustumaan myös tulkinnan ja muuntelun kautta.

Tunnettu vapaan improvisoinnin edustaja, kitaristi Derek Bailey jakaa improvisoinnin kirjassaan *Improvisation – Its Nature and Practice in Music* kahteen yleisimpään pääryhmään: idiomaattiseen ja ei-idiomaattiseen. Idiomaattista improvisointia edustavat esim. jazz, flamenco tai barokkimusiikki. Näissä musiikkityyleissä on oma viitekehysensä, jonka sisällä improvisointi pääsääntöisesti tapahtuu. Ei-idiomaattinen improvisointi tarkoittaa vapaata improvisointia. (Bailey 1993, xi.) Bailey'n näkemyksen mukaan vapaa improvisointi sen lisäksi, että se voi edustaa korkeatasoista musiikillista taitoa, on myös avointa kaikille – aloittelijoille, lapsille ja muillekin kuin muusikoille (Bailey 1993, 83).

Olipa improvisointi sitten idiomaattista tai ei-idiomaattista, liittyy siihen aina esittäjänsä aiempi kokemustausta. Vaikka etenkin vapaata improvisointia voi harjoittaa ilman aikaisempaa musiikin opiskelua, ei improvisointi kuitenkaan ole täysin sattumanvaraista tai päämäärätöntä. Tämä korostuu etenkin idiomaattisessa improvisoinnissa. Varsinkin jazzmuusikot vertaavat usein improvisointiaan puhuttuun kieleen – sanavaraston ja kieliopin tuntemisen avulla voi kertoa spontaanisti musiikillisia tarinoita. Huomionarvoista on mielestäni kuitenkin se, että Bailey kirjoittaa kirjansa uudessa painoksessa, että idiomaattinen ja vapaa improvisointi ovat lähempänä toisiaan kuin hänen aiemmasta argumentoinnistaan voisi päätellä. Improvi-

sointi (myös vapaa) tapahtuu aina suhteessa siihen, mikä on aiemmin tunnettua. (Bailey 1993, 142.) Topi Lehtomäki Pro gradu-tutkielmassaan *Mikä sopis tähän? – Musiikillinen improvisaatio peruskoulun alakoulun musiikin opetuksessa* toteaa Orff-pedagogiikkaan nojaten (Frazee 1987), että improvisointiin liittyvät aiemmin opitut musiikilliset rakenteet (Lehtomäki 2008, 15). Erkki Huovinen puolestaan luonnehtii improvisoinnin olevan ”musiikillisen äänen tuottamista käyttämällä saatavilla olevia musiikillisia keinovaroja kekseliäästi ja ilman aiempaa suunnitelmaa, tekijän itsensä uudeksi kokemalla tavalla” (Huovinen 2010, 408), ja Heikki Laine määrittelee improvisoinnin olevan ”spontaani kyky toimia ja soveltaa aiempia taitojaan uusissa tilanteissa” (Laine 2008, 12). Vastaaventyypisiä luonnehdintoja löytyi myös muistakin lukemistani improvisointia käsittelevistä teksteistä. Tämä vahvisti näkemystäni siitä, että improvisoinnin käyttö soitonopetuksessa toimii luovuuden ruokkimisen lisäksi jo opittujen taitojen (esim. soittimen hallinta ja musiikin hahmotus) vahvistajana ja uusien taitojen oppimisen apuvälineenä.

Ensisijaisesti improvisointi kuitenkin edustaa minulle, kulloisenkin idiomien määrittelemistä rajoista huolimatta, vapautta olla oma itseni soittaessani. Tai kuten Lauri Hallikainen ja Juho Leppänen artikkelissaan *Bachia improten – ajatuksia ja käytänteitä* toteavat: ”Improvisointi on ennen kaikkea löytöretki, jossa yrityksen ja erehdyksen kautta kehitytään ilmaisemaan itseään omalla soittimellaan” (Hallikainen ja Leppänen, 2016).

2.1 IMPROVISOINTI SOITONOPETUKSESSA

Improvisointi on ihmiselle luontaista toimintaa. Teemme jokapäiväisessä elämässämme vastaantulevissa uusissa tilanteissa valintoja jotka pohjautuvat aikaisempiin kokemuksiimme, samalla oppien uutta. Etenkin lapsille improvisointi on tiedostamaton itsestäänselvyys – leikit, tarinat ja laulut syntyvät usein vaivattomasti. Tämä leikinomainen lähestymistapa olisikin mielestäni sopiva, kun improvisointiin aletaan tutustumaan soittotunneilla. Voidaan ajatella, että leikki on improvisointia ja improvisointi on leikkiä. Leikki ja luomisen vapaus olisi hyvä olla mukana soitonopiskelun alusta lähtien (Kaartinen 2015, 2). Kun tutustuminen improvisointiin alkaa leikinomaisesti, ilman suorituspainetta, kehittyy oppilaan asenne improvisointia kohtaa

suotuisaksi (Herranen 2017, 29). Tällöin improvisoinnista tulee luonteva osa oppilaan soittoharrastusta.

Luovuuden merkitys soittoharrastuksessa lienee itsestäänselvyys, tai ainakin sen pitäisi olla. Vaikka opeteltava musiikin tyyli olisi sellainen, missä ei ole tapana improvisoida, luovuuden tukeminen auttaa oppilasta varmasti kehittymään musisoinnissa. Jos soittotunnilla harjoitellaan esimerkiksi tunteiden kuvaamista improvisoinnilla, siirtyy tämä kokemus hyötykäyttöön silloin kun tulkitaan sävellettyjä kappaleita. Monet tutkimukset lasten spontaanista musisoinnista korostavat sen kinesteettistä luonnetta (Junttu 2015, 81), ja näin ollen uskallan olettaa, että improvisointi tukee lapsen kehollista oppimista.

Luovuuden merkitys ihmisen kasvamisessa eheään persoonallisuuteen on suuri ja improvisointi on yksi merkittävä osa-alue luovuuden kehittämisen kannalta (Lehtomäki 2008, 35). Improvisointiin usein liitettyjen piirteiden kuten välittömyyden, spontaanisuuden, intuition ja hetkessä elämisen lisäksi improvisoinnissa on kyse kuuntelusta, avoimuudesta ja kyvystä arvostaa toisia. Näiden taitojen harjoittaminen opettaa meille paljon ihmisenä olemisesta. (Huovinen 2015, 18.) Soittotunneilla improvisointi kehittää siis lapsen persoonaa ja itseilmaisun taitoa.

Luovuuden kehittämisen lisäksi improvisointi on erinomainen väline soittimen hallinnan ja musiikin peruselementtien opettamiseen. Improvisoidessa rytmin, melodian, harmonian, dynamiikan, tempon ja sointiväriin oppimiseen tulee erilainen tulo kulma verrattuna valmiin sävelmateriaalin opetteluun. Aloittavan soitto-oppilaan kanssa on luontevaa lähteä liikkeelle vapaasta improvisoinnista tai hyvin yksinkertaisista idiomaattisista harjoituksista. Opettajan tehtävänä on auttaa oppilasta alkuun tarjoamalla improvisoinnin materiaaleja (Junttu 2015, 77). Opintojen edetessä soitto- ja teorialunneilla käytyjä asioita voi soveltaa improvisointiharjoituksissa. Monilla oppilailta vieraaksi jäävät musiikin teoria-aineet löytävät yhteyden käytäntöön kun niiden oppeja sovelletaan improvisoidessa. Esimerkiksi asteikoita harjoitellessa kannattaa oppilasta mielestäni kannustaa improvisointiin, näin asteikkotreenihin tulee käytännönläheinen lähestymistapa, luovuutta unohtamatta.

Soittotunneilla improvisoinnin päämääränä ei tarvitse olla se, että oppilaasta tulee virtuoottinen improvisoija. Improvisointi voi olla yksi keino tukea oppimista ja aina-

kin se tuo vaihtelua soittoharrastukseen. Yllämainittujen etujen lisäksi joku oppilais- ta saattaa löytää itsestään säveltäjän improvisoinnin avulla.

2.2 IMPROVISOINNIN ARVIOINTI

Kun improvisointia aletaan harjoittelemaan, on tärkeää, että oppimistilanne tuntuu oppilaasta turvalliselta. Tämä on syytä pitää mielessä myös silloin kun improvisoin- nista annetaan palautetta. Oppilaan improvisoimalla esittämiä ”hetken sävellyksiä” ei tule verrata ennalta sävellettyyn materiaaliin. On myös tärkeää muistaa, että im- provisointia harjoiteltaessa ei ole olemassa oikeaa ja väärää. On vain erilaisia mah- dollisuuksia, joita oppilas kokeilee ja näiden kokeilujen myötä oppii. Kristiina Junttu kirjoittaa artikkelissaan *Improvisointi pianonsoiton alkuopetuksessa*, että ”lapselle pitää antaa mahdollisuus toteuttaa opettajalle usein mysteeriksi (varsinkin ensim- mäisissä improvisaatioissa) jääviä omia ajatuksiaan”. Tällä tavoin opettaja voi tutus- tua oppilaan kokemusmaailmaan ja luovuuteen. (Junttu 2015, 82.) Aluksi improvi- saatioiden ei siis tarvitse olla musiikillisesti mitenkään ”hyviä”, tärkeämpää mieles- täni olisi kannustaa oppilasta rohkeasti kokeilemaan erilaisia ideoita. Oppimisen kannalta prosessi on ainakin aluksi tärkeämpi kuin lopputulos. Improvisaatioharjoi- tusten tulee olla oppilaan kykyjä vastaavia, että hän saa onnistumisen elämyksiä. Onnistumisen tunne ei tule varsinaisesta suorituksesta, vaan siitä, miten oppilas onnistuu suhteessa odotuksiin. Kannustavan palautteen myötä oppilas itsekin halu- aa uusia haasteita ja näin harjoitusten vaatimustasoa voi pikku hiljaa nostaa. (Kelti- kangas-Järvinen 1996, 218.)

3 SÄESTYS

Improvisointia voi ja kannattaa harjoitella myös yksin. Ainakin minusta tuntuu, että yksin harjoittellessa on helpompaa kokeilla musiikillisia ideoita vapaammin, koska en tunne olevani velvollinen soittamaan mitään ”oikein” ja olen vastuussa vain itselleni. Yksin improvisointi on minulle kuitenkin vain harjoittelua yhteissoittotilanteita var- ten. Vasta muiden kanssa soittaessani koen, että improvisointini herää eloon. Bän- disoitossa tapahtuva kommunikointi muiden soittajien kanssa, soittamieni musiikil-

listen ideoiden suhde muiden tekemiin ratkaisuihin ja kanssamuusikoiden antama musiikillinen tuki ja virikkeet ovat minulle improvisoinnin parasta antia.

Improvisaatioharjoituksen säestys voi olla pelkkä rytmi, urkupiste, ostinato-kuvio tai sointusäestys. Myös oppilaan ja opettajan yhteisessä, ns. kollektiivisessa improvisoinnissa voi kokeilla sitä, että toinen on välillä säestysroolissa ja toinen ottaa solistisemman roolin. Opettajan tulisi pyrkiä tukemaan säestyksellään oppilaan improvisointia siten, että tämä kuulostaisi mahdollisimman hyvältä. Parhaimmillaan säestys ruokkii oppilaan improvisointia, ja säestyksen kanssa improvisoidessa on ehkä helpompaa hyödyntää myös taukoja musiikissa. Oppilaalle ei tule pakonomaista tarvetta soittaa täyteen, ja näin fraasit alkavat muotoutua. Jos oppilas improvisoi käyttäen jotakin tiettyä asteikkoa, asteikkofragmenttia tai sointusäveliä, auttaa sointusäestys häntä hahmottamaan melodian suhdetta sointuun. Harmonian kannattaa aluksi olla yksinkertaista – liikkeelle voi lähteä vaikka yhdellä soinnulla. I-V-I, I-IV-V-I ja I-V-IV-I –kadensseilla saa aikaan jo monta harjoitusta vaihtamalla sävel-lajia, sointurytmiä, tempoa, säestyksen rytmikkaa ja tyyliä.

Säestän itse oppilaideni improvisointia enimmäkseen bassolla tai pianolla, joskus kitaralla. Usein tukena on mukana myös rumpuluuppi tai metronomi. Lisäksi käytössäni on erilaisia Play along -levytyksiä, tietokoneohjelmia ja mobiililaitesovelluksia.

3.1 MUSIIKKITEKNOLOGIA

Teknologiaa voi hyödyntää improvisoinnin opetuksessa säestyksen lisäksi siten, että oppilaan soittoa äänitetään ja kuunnellaan yhdessä opettajan kanssa. Oppilaan on helpompi keskittyä kuuntelemaan ja analysoimaan soittoaan äänitteeltä, soittotilanteessa itse musiikin luominen vaatii paljon keskittymistä. Soittamisen äänittäminen ja kuuntelu on toki hyödyllistä muutenkin soitonopetuksessa, ei pelkästään improvisoinnissa. Nykyään äänittäminen on todella helppoa: puhelimiin on saatavilla erilaisia äänitykseen tarkoitettuja sovellusohjelmia. Soittotunnilla tapahtuvaan äänitykseen riittää pelkkä sanelinapplikaatio, mutta toki tarjolla on myös hienostuneempia, musiikin äänitykseen tarkoitettuja ohjelmia. Äänenlaatu ei puhelimen mikrofonilla äänitettäessä ole tietenkään korkeatasoista, mutta riittää tähän tarkoitukseen. Jos äänityksestä halutaan tehdä laadukkaampi, kannattaa silloin panostaa kunnolliseen

mikrofoniin, äänikorttiin ja tietokone- tai tablettisovellukseen. Lisäksi markkinoilla on tarjolla digitaalisia äänityslaitteita joissa on valmiina kaikki tarvittava.

Säestyskäyttöön löytyy teknologiasta monenlaisia apuvälineitä. Erilaisten play along -levytysten lisäksi käytössäni on mm. *GarageBand*-sovellus, jolla teen taustoja improvisointiharjoituksiin ja äänitän oppilaideni soittoa. Lisäksi minulla on käytössäni rumpuluuppi-sovellus *Drumgenius*, josta saan oikeiden rumpaleiden soittamia komppeja basso-oppilaitteni soiton taustalle. Ohjelmoitavia metronomeja minulla on puhelimesani kaksikin kappaletta. Näitä tarvitsen etenkin silloin kun sopivaa rumpuluuppia ei ole saatavilla, enkä halua käyttää oppitunnilla aikaa luupin tekemiseen. Olen myös ostanut kaksi *music minus 1* -tyyppistä sovellusta, joiden avulla pystyn itse miksaamaan mukana tulevilta äänitteiltä kuuluviin haluamani instrumentit. Aiemmin käytin paljon *Band-in-a-Box* -nimistä automaattista säestysohjelmaa. Se rakentaa erityylisiä taustoja annettuun sointukiertoon. Ohjelmasta löytyy rytmimusii-kin lisäksi myös klassisia tyylejä. Taustat ovat synteettisiä, joten kuulokuvaa ei voi verrata oikeiden soittajien soittamiin levytyksiin, luuppeihin tai livesoittoon, mutta ko. ohjelma on helppokäyttöisyydessään todella näppärä: annetaan näppäimistöllä halutut soinnut ja valitaan tyyli, sitten painetaan "play" ja tausta alkaa soimaan. Myös YouTubesta löytyy paljon taustanauhoja haulla "backing track"

En pidä itseäni erityisen teknologiaorientoituneena opettajana, mutta nämä muutamat käytössäni olevat apuvälineet tukevat mielestäni improvisoinnin opettamista. Tarjolla on todella paljon muitakin sovelluksia joita voi hyödyntää, mutta tällä hetkellä itselleni riittävät yllä mainitut. Kannustan kaikkia opettajia ainakin tutustumaan teknologian mahdollisuuksiin soitonopetuksessa. Teknologia on apuväline, aivan kuten perinteinen metronomi.

3.2 PLAY ALONG –ÄÄNITIEDOSTOT

Valmistin 10 kpl esimerkinomaisia säestystaustoja käytettäviksi improvisoinnin harjoittelun apuna. Play along –tiedostoja voi käyttää kappaleessa 4 esittelemieni improvisaatioharjoitusten taustalla. Taustat ovat mp3-muodossa ja saatavilla minulta ottamalla yhteyttä sähköpostilla os. markku_lehikoinen@yahoo.com. Osa taustoista on tehty netistä hakemistani luupeista ja osa on Anna Elina Lehikaisen soittamia,

hänelle iso kiitos avusta. Valmiit luupit löysin [Looperman](#)-nettisivulta. Kyseessä on ilmaiseksi rojaltilvapaita luuppeja tarjoava sivusto, muitakin vastaavia netistä toki löytyy. Loopermanin oma soitin ei toista luuppeja katkeamattomasti, joten luupit olisi syytä ladata tietokoneelle ja toistaa jollakin audio-ohjelmalla. Ilmaisohjelmista esim. [Audacity](#) soveltuu tähän hyvin. Lehikoisen soittamat luupit tallensin midi-muodossa helpottaakseni editointia. Luuppien editointiin ja miksaamiseen käytin [Logic Pro](#) -äänitys- ja midituotanto-ohjelmaa.

Mp3-muodossa olevia äänitiedostoja voi toistaa digitaalisilla audiosoittimilla, tai ne voidaan polttaa cd-levylle ja toistaa cd-soittimella. Äänitiedoston tempoa tai sävellajia voidaan muokata jonkin verran erilaisilla tietokoneohjelmilla (esim. [Transcribe!](#)), mutta audiotiedoston muokkaaminen vääristää kuulokuvaa. Midi-tiedostojen muokkaus sen sijaan ei muuta tiedoston laatua ollenkaan, mutta tarkkakorvaisimpia saatetaan synteettisten soittimien sointiväri häiritä. Itse suhtaudun luoppien käyttöön siten, että ne ovat vain oppimisen apuvälineitä eikä itsetarkoitus, näin ollen en vertaa niiden kuulokuvaa livesoittoon. Kokeilemalla ja tutkimalla eri vaihtoehtoista löytyy varmasti jokaiselle asiasta kiinnostuneelle käyttökelpoisia työkaluja luoppien hyödyntämiseen soittotunnilla.

Lisäksi Youtubesta löytyy jonkin verran muuhunkin kuin rytmimusiikin opetukseen soveltuvia taustoja hakemalla esim. "classical play along" tai "classical backing track".

Esim.

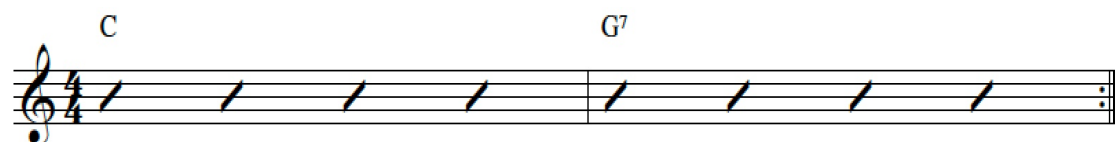
https://www.youtube.com/watch?v=kaMu1bj58Lk&list=RDkaMu1bj58Lk&start_radio=1

<https://www.youtube.com/watch?v=zoWqi1bhxss>

3.3 ÄÄNITIEDOSTOJEN SISÄLTÖ

Tulostettava versio liitteenä (liite 1).

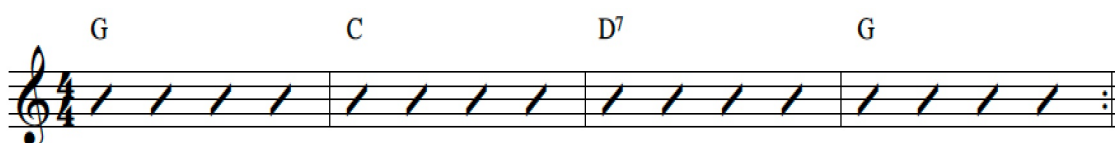
#1 C-duuri

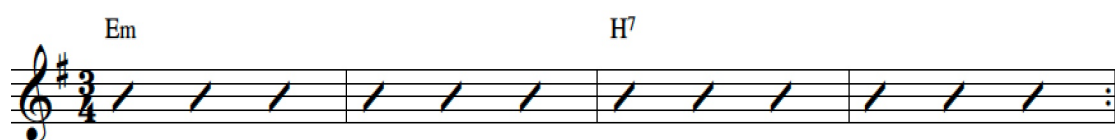
#2 A-molli

#3 G-duuri

#4 E-molli

#5 F-duuri

#6 D-molli

#7 D-duuri

#8 H-molli

#9 B-duuri

#10 G-molli

4 HARJOITUKSET

Tässä kappaleessa esittelemäni 12 improvisointiharjoitusta ovat yleisesti käytössä olevia, taitotasoon sovellettuna improvisoinnin aloittamiseen tai syventämiseen sopivia harjoituksia. Olen kerännyt harjoituksia vuosien varrella omilta opettajiltani, kollegoiltani, kirjoista, artikkeleista ja opetusvideoista. Harjoitukset ovat satunnai-

sessä järjestyksessä, jätän opettajalle vallan päättää oppilaskohtaisesti mitä harjoitusta kullakin tunnilla käytetään. Aivan alussa suosittelen lähtemään liikkeelle imitoinnista, joka usein madaltaa kynnystä improvisointiin, tosin tämäkin ratkaisu riippuu oppilaasta. Harjoituksia voi myös yhdistellä ottamalla eri harjoituksista elementtejä, esimerkiksi improvisoimalla tarina kuvasta käyttäen kysymys-vastaus -harjoituksen ideaa asteikon sävelillä.

On tärkeää, että opettaja pystyy muokkaamaan harjoituksia siten, että kulloisenkin oppilaan valmiudet huomioidaan. Vaikka olen tavannut sellaisiakin oppilaita, joille improvisointi on alusta asti ollut luontevaa, yleensä pelkkä pyyntö improvisoida jostain ei ole mielestäni hyvä tapa aloittaa asiaan tutustumista. Tapani Heikinheimo toteasi *Improvisaatio klassisen musiikin pedagogiikassa* -demolla, että ”vapautta opetellaan silleen, että me rajoitetaan asioita mahdollisimman paljon – paradoksi joka toimii improvisoinnissa” (Heikinheimo, 2015). Eli improvisoinnin opettelu muuttuu helpommaksi asettamalla harjoitukseen oppilaalle sopivat rajat.

Osa esittelemistäni harjoituksista on ollut opetustyössäni käytössä jo pitkään, osasta minulla ei ole aiempaa kokemusta. Kun aloin tekemään opinnäytetyötäni, kokeilin harjoituksia sekä omilla basso-oppilaillani että lapsillani. Oppilaani (5 kpl) opiskelevat rytmimusiikkia ja heillä on jo jotain kokemusta improvisoinnista, iältään he ovat 11-20 vuotiaita. Lapsistani kolme opiskelee perusopetuksen klassisella puolella, ikäjakauma on 9-12. Heillä on improvisointikokemusta kotioloissa tapahtuvista improvisaatiotuokioista, vanhin on ollut myös mukana Tapani Heikinheimon workshopissa Kuopion konservatoriolla. Näin pienellä ja ”kokeneella” otoksella ei voi vetää minäkäänlaisia tieteellisiä johtopäätöksiä harjoituksista. Kokeilujeni anti onkin oikeastaan se, että kaikki improvisoivat pyytämälläni tavoilla eikä kukaan kokenut harjoitteita mitenkään vastenmielisinä. Jäätävintä kritiikkiä oli mielestäni se, että eräs oppilaani vastasi ”ei miltään” kysymykseeni ”miltä tuntui soittaa tällaista harjoitusta?” Hän kuitenkin soitti pyytämäni harjoitukset improvisoiden.

Opettajavuosiensa aikana on vastaan tietenkään tullut myös eri ikäisiä aloittelijoita. Heidän kanssaan olen aloittanut improvisoinnin kuunnellen tarkasti oppilaan tunteita. En ole tietenkään pakottanut ketään improvisoimaan jos ajatus on oppilaasta tuntunut pelottavalta, tai häntä ei muuten ole kiinnostanut kokeilla sitä. Pikkuhiljaa motivoimalla ja houkuttelemalla olen saanut jokaisen kuitenkin kokeile-

maan, jotkut toivon mukaan myös innostumaan asiasta. Rytmimusiikin harrastajille on ehkä helpompi perustella improvisoinnin tarvetta kuin klassisen musiikin harrastajille, Improvisointi soitonopetuksessa -otsikon alla yritän avata näitä genererajat ylittäviä hyötyjä.

Oppilaan ja opettajan heittäytymiskyvyn, "virheiden" sietämisen, epävarmuuden hallinnan, leikkimielisyyden ja jopa ajoittaisen itselleen nauramisen taidon avulla voi lähteä tutkimaan improvisoinnin alkeita käyttämällä seuraavaksi esiteltyjä työkaluja.

4.1 IMITOINTI

Tämän harjoituksen päämäärä on valmistaa oppilasta varsinaisiin improvisointiharjoituksiin. Harjoituksen tarkoitus on tutustuttaa oppilas soittamaan korvakuulolta ilman kirjoitettuja nuotteja, ja saada oppilas keskittymään opettajan soittamien fraasien lisäksi oman soittonsa kuuntelemiseen. Perusidea on yksinkertainen: opettaja soittaa fraasin ja oppilas toistaa sen. Riippuen oppilaan lähtötasosta ja sillä hetkellä harjoiteltavasta aiheesta harjoitus voi olla esimerkiksi yhdellä tai kahdella äänellä muodostettuja rytmikuvioita, jonkin soinnun tai asteikon sävelillä (tai osalla asteikon sävelistä) muodostettuja fraaseja, tai vaikkapa lyhyitä kromaattisia sävelkulkuja. Etenkin asteikkojen harjoittelun yhteydessä tällainen imitointi on mielestäni tehokasta ja mielekästä. Ja lienee sanomattakin selvää, että tällä harjoituksella oppilaan korva ja musiikin hahmotuksen kyky kehittyy.

Toistettavat fraasit kannattaa pitää aluksi lyhyinä ja yksinkertaisina, että oppilas saisi onnistumisen kokemuksia ja motivaatio pysyisi yllä. Tasainen pulssi auttaa fraasien hahmottamisessa, joten ainakin aluksi kannattaa pyrkiä pitämään tempo samana ja käyttää vaikka metronomia tukena. Jos oppilas innostuu harjoituksesta eikä jännitä improvisointia, voi osia vaihtaa. Oppilas soittaa fraasin ja opettaja toistaa sen.

4.2 KYSYMYS-VASTAUS

Tämän harjoituksen toteuttaminen tapahtuu samalla tavalla kuin imitointiharjoituksen, opettaja soittaa fraasin ja oppilas vastaa siihen. Vastaus on kuitenkin oppilaan

oma keksimä eikä opettajan fraasin toisto. Harjoituksessa käytettäviä säveliä voi aluksi rajoittaa edellisessä harjoituksessa kuvatuilla tavoilla, ja oppilasta voi esimerkiksi pyytää keksimään oman melodiakulun opettajan fraasin rytmiä käyttäen. Toki täysin vapaata improvisointiakin kannattaa kokeilla, silloin voi keskittyä enemmän tunnelmaan tai äänenväriin. Opettaja voi soittaa samaa fraasia useampaan kertaan ja oppilas yrittää keksiä siihen erilaisia vastauksia, tai opettaja voi vaihtaa fraasia jokaisella kierroksella. Harjoituksen tarkoituksena on jatkaa kuuntelemisen opettelua, mutta nyt lisäksi mukana on musiikillisen jatkumon rakentaminen. Harjoitusta tehtäessä kannattaa kuitenkin muistaa, ettei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia. Ja tässäkin harjoituksessa voi osia vaihtaa: oppilas soittaa kysymyksen ja opettaja vastaa.

4.3 LYHYET ÄÄNET – PITKÄT ÄÄNET

Yhdessä improvisoitaessa muiden kuunteleminen on tärkeää, mutta monesti se unohtuu, koska oma soittaminen vaatii paljon keskittymistä. Tämän harjoituksen yhtenä tarkoituksena on vahvistaa oppilaan kykyä kuunnella muiden soittoa samaan aikaan kun hän itse improvisoi. Itse olen toteuttanut harjoitusta vapaatonaalisena ja ilman tempoa, mutta harjoituksen voi tehdä myös tonaalisena tai modaalisena ja selkeään pulssiin. Tässä harjoituksessa oppilas ja opettaja soittavat yhtä aikaa. Harjoituksen ideana on, että toinen soittaa pitkiä ääniä ja toinen lyhyitä, jossain vaiheessa jompikumpi vaihtaa ja toinen reagoi omassa soitossaan. Esimerkiksi opettaja soittaa aluksi pitkiä ääniä ja oppilas lyhyitä, ja jonkin ajan kuluttua vaikka opettaja vaihtaa äänensä lyhyiksi jolloin oppilas vaihtaa omansa pitkeksi. Kumpi tahansa voi vaihtaa soittamiensa äänien pituuden ja toinen reagoi muutokseen.

4.4 MELODIAN MUUNTELU

Tulkinnan ja improvisoinnin raja etenkin rytmimusiikissa on häilyvä. Klassisessa perinteessä ei tietenkään ole sopivaa muuntaa melodiaa samalla tavoin kuin rytmimusiikissa on tapana, mutta improvisointia harjoitellessa muuntelu voi olla hyvä keino oppia vapautumista. Samalla oppilas oppii poimimaan sävellyksistä ideoita omaan improvisointiin. Muuntelua voi tehdä esimerkiksi koristelemalla melodiaa (appogiaturat, trillit), muuttamalla sitä, muuntamalla rytmiä, ottamalla tutun kappaleen

melodian rytmi ja soittamalla oma melodia käyttäen ko. rytmiä, tai vaikka soittamalla sävelletyn melodian ensimmäinen fraasi ja keksimällä siihen oma jatko (kysymys – vastaus).

4.5 RYTMİ

Otsikko oikeastaan kertoo harjoituksen idean. Oppilaan kanssa voi kokeilla rytmifraasien keksimistä käyttämällä pelkästään yhtä säveltä, jotain intervallia, sointua, asteikkofragmenttia, asteikkoa, yhdistelmää edellisistä tai vaikkapa täysin vapaatoimallisesti. Jos oman rytmisen fraasin keksiminen tuntuu hankalalta, voi fraasin poimia esimerkiksi läksykappaleesta. Sanarytmejäkin voi kokeilla – oppilas keksii (improvisoi) rytmisen fraasin käyttämällä sanoja ja toistaa sen soittamalla. Rytmistä fraasia voidaan myös siirtää alkamaan eri tahdinosilta.

4.6 ASTEIKOT

Asteikkojen harjoittelun yhteydessä kannattaa improvisoida, näin asteikot heräävät eloon ja yhteys musiikkiin syntyy. Kuten aiemmin totesin, on aloittelijan kanssa hyvä rajata käytettävien sävelien määrää. Aluksi voi kokeilla vaikka duuriasteikon kolmea ensimmäistä säveltä ja ottaa pikku hiljaa lisää säveliä mukaan. Jo pelkästään rytmiä muuntelemalla saa hyvin tuntumaa improvisointiin ja oppilaan itseluottamus omaan kykyyn improvisoida kasvaa. Pidemmällä olevien oppilaiden kanssa voi asteikon sävelien lisäksi ottaa käyttöön kromatiikkaa ja improvisoidun melodian koristelua.

Asteikoilla improvisoidessa olisi mukana hyvä olla säestys, toki myös säestyksetöntä improvisointia kannattaa harjoitella. Harmonian kanssa melodiset ideat saavat mielestäni enemmän merkitystä ja yksinkertainenkin melodia kuulostaa hyvältä. Usein säestyksen tuoma tuki on oppilaalle rohkaiseva tekijä ja inspiraation lähde. Myös korvan kehityksen kannalta säestys on tärkeä – oppilas kuulee melodiaäännet suhteessa sointuihin ja oppii erottamaan melodisesti inharmoniset sävelet. Säestyksessä kannattaa aluksi käyttää valitun asteikon sointuasteita ja muodostaa niistä kandsseja, joita soitetaan luuppina. Urkupiste- ja ostinato-säestystä kannattaa myös kokeilla. Säestys voi olla joko opettajan, säestäjän, toisen oppilaan soittama tai ää-

nite. Äänitteen huono puoli on tietenkin se, että se ei reagoi millään tavoin improvisoijan tekemiin ratkaisuihin.

4.7 PENTATONISET ASTEIKOT

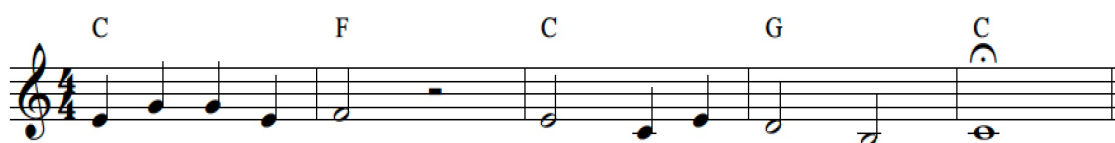
Duuri- ja mollipentatoniset asteikot ovat rytmimusiikin improvisoinnin perusasteikkoja bluesasteikon lisäksi. Pentatonisilla asteikolla improvisoidaan myös kansanmusiikissa, joten mielestäni on luontevaa kokeilla niiden käyttöä myös klassisen musiikin tunneilla. Harjoittelun toteutus voi olla sama kuin muidenkin asteikkojen kanssa. Myös ns. kollektiivista improvisointia kannattaa kokeilla – sekä opettaja että oppilas improvisoivat yhtä aikaa käyttäen samaa pentatonista asteikkoa.

Pianistien on helppo aloittaa improvisointi käyttämällä pelkkiä mustia koskettimia jolloin asteikkona on joko Gb-duuripentatoninen tai Ebm-pentatoninen. Säestykseksi riittää aluksi opettajan soittamat Gb-duuri ja Ebm kolmisoinnut.

4.8 SOINNUT

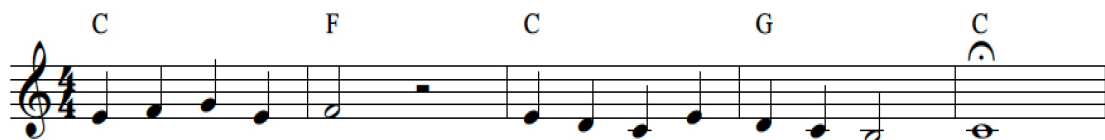
Sointusävelillä voi improvisoida melodioita samalla tavoin kuin asteikoilla.

Esimerkiksi:

Kun pelkillä sointusävelillä improvisointi on sujuvaa voi mukaan lisätä asteikon säveliä.

Esimerkiksi:

Ja/tai kromatiikkaa (johtosävelet).

Esimerkiksi:

Myös säestyskuvioita voi improvisoida, ja sointusävelet ovat tähän loistava työkalu. Oppilas voi keksiä erilaisia arpeggio-kuvioita opettajan antamaan sointukiertoon.

4.9 KROMAATTINEN

Tämä harjoitus on lainattu suoraan David Reedin kirjasta *Improvise for real*. Kirjan ohjeistuksessa harjoitusta on tarkoitus toistaa pidemmällä aikavälillä ja lisätä pikkuhiljaa käytössä olevien äänien määrää, itse kokeilin tätä harjoitusta oppilaideni kanssa muutamia kertoja rajatusti. Harjoitus on kaikessa yksinkertaisuudessaan se, että valitaan yksi ääni soitetaan se keskittyneesti mahdollisimman hyvällä soundilla. Sitten otetaan mukaan toinen sävel puolisävelaskeleen päältä alapuolelta ja soiteetaan näitä kahta säveltä huomioiden mitä käsissä ja kehossa tapahtuu soitettaessa. Pelkästään kahdella sävelellä voi improvisoida käyttäen rytmiiä, äänenväriä ja dynamiikkaa. Sitten otetaan mukaan sävel puolisävelaskeleen päältä ensimmäisen sävelen yläpuolelta ja jatketaan samalla tavalla, nyt mukaan tulee mahdollisuus soittaa myös kokosävelaskeleen liike. Näin jatketaan ottamalla lisää kromaattisia säveliä, jolloin tietenkin improvisointiin tulee lisää hyppyjen ja pidempien kromaattisten kulkujen mahdollisuuksia. (Reed 2011, 16-20.)

4.10 VAPAA IMPROVISOINTI

Etenkin vapaata improvisointia harjoitellessa on hyvä muistaa, että varsinaista oikeaa ja väärää tapaa ei ole. Lähtökohtana voi olla vaikka äänimaiseman tekeminen, tarina, kuvasta/kuvista improvisointi, adjektiivi, liike tai tunne. Myös vapaassa improvisoinnissa voidaan määritellä reunaehdot.

Heikki Laine kirjoittaa opinnäytetyössään vapaalle improvisoinnille asetettavista rajoista. Esimerkkinä hän luettelee free-jazzin mahdollisia "sääntöjä":

- time, no changes (tasainen pulssi, ei määriteltyä sointukiertoa)

- changes, no time (sointukierto, ei pulssia)
- pulssi - vapaa pulssi - pulssittomuus
- määrätty rakenne - vapaa rakenne
- määrätty sävellaji - vapaa äänimaailma

(Laine, 2008.)

4.11 IMPROVISOINTI ÄÄNITTEEN PÄÄLLE

Tämä harjoitus on sellainen jota hyödynnän myös omassa harjoittelussani. Ideana on improvisoida valmiin musiikkikappaleen päälle. Laitan jonkin levytetyn kappaleen soimaan ja yritän korvakuulolta etsiä sopivat sävelet/asteikot. Toisinaan lähestyn kuuntelua analyyttisesti, eli yritän kuulla kappaleen sointukierron. Toisinaan taas pyrin unohtamaan tarkan analyyttisen kuuntelun ja yritän vain kuulla mielessäni seuraavan soitettavan sävelen. Kappaleessa olevan melodian ei kannata antaa häiritä, sen sijaan siitä voi ottaa ideoita omaan improvisointiin. Aluksi kannattaa valita kappaleita joissa harmonia on yksinkertainen, jotta improvisointi olisi helpompaa. Soitonopetuksessa käytettävien kirjojen mukana tulevilta cd-levyiltä löytyy mielestäni sopivaa musiikkia tähän tarkoitukseen.

Luonnonääniä päälle improvisointia voi myös kokeilla. Kirjastoista ja levykaupoista löytyy luonnonääniä sisältäviä cd-levyjä ja Youtube-videopalvelusta erilaisia luonnonäänitallenteita. Googlettamalla löysin esimerkiksi nämä (muitakin toki löytyy) äänipankkisivustot:

<http://papunet.net/materiaalia/äänipankki/luokka/luonto>

<https://www.listeningearth.com/LE/general.php?pageID=8>

Oppilasta voi pyytää improvisoimaan esim. linnunlaulun päälle yhden linnun lisää, jonkun muun eläimen, sääilmiön, ihmisen tai antaa oppilaan "fiilistellä" vapaasti tunnelman mukana.

4.12 IMPROKORTIT

Improkortit ovat pianisti ja pedagogi Karla Suvannon kehittämä työkalu improvisoinnin hyödyntämiseen soitonopetuksen välineenä. Itse en ole käyttänyt näitä

kortteja opetuksessani. Sähköbasso-oppilaani ovat pääsääntöisesti iältään hieman vanhempia kuin aloittavat klassisen musiikin oppilaat, enkä ole katsonut tarpeelliseksi ottaa kortteja käyttöön. Korteista on varmasti hyötyä silloin, kun harjoitellaan improvisointia esim. tarinan tai kuvan (kts. vapaa improvisointi). Kortteja voi käyttää muidenkin tässä opinnäytetyössä esiteltyjen harjoitteiden tukena sen lisäksi, että kortit luonnollisesti ovat oma työkalunsa.

Improkorteissa on viisi kategoriaa oppimisen tueksi:

- Hahmo (erilaisia hahmoja, esim. "mammutti")
- Adjektiivi (esim. "pirteä", mukana myös musiikkitermejä)
- Materiaali (esim. "duuri" tai "glissando")
- Intervalli (intervallit priimistä oktaaviin)
- Tempo ja dynamiikka

Kortteja yhdistelemällä on mahdollista keksiä erityyppisiä improvisointiharjoituksia.

Lisätietoja korteista: <https://improkortit.com>

5 PÄÄTÄNTÖ

Alkuperäinen aiheeni opinnäytetyöksi oli dokumentoida ja pohtia opetussuunnitelmatyötä rytmimusiikin perusopetuksen näkökulmasta. Seurattuani kollegoiden keskustelua ops-uudistuksesta sekä omalla työpaikallani että Taiteen perusopetusliiton järjestämässä valtakunnallisissa seminaareissa, totesin että improvisaatioharjoitusten kokoaminen ja esittely hyödyttäisi työyhteisöäni enemmän. Halusin lähestyä aihetta käytännönläheisesti ja antaa opinnäytetyössäni konkreettisia työkaluja improvisoinnin opetukseen. Tämä lähestymistapa sopi minulle paremmin kuin teoreettinen tai tieteellinen, ja on toivottavasti tehnyt opinnäytetyöni annin helpoksi omaksumaa. Improvisointikäsitteen ja etenkin improvisoinnin hyötynäkökulmien avaaminen on mielestäni tärkeää, mutta olennaisinta tässä opinnäytetyössä ovat nimenomaan konkreettiset harjoitukset, jotka voi ottaa välittömästi käyttöön opetuksessa. Asetin tavoitteekseni löytää harjoituksia, jotka eivät olisi sidottuja mihinkään tiettyyn musiikinlajiin, ja tässä tavoitteessa onnistuin mielestäni kohtuullisesti. Säestystaustojen tyyli ja rytmikka on länsimaista, mutta olen tarkoituksella jättänyt rock- ja jazz-

musiikin tyylipiirteet pois, jotta taustat soveltuvat myös klassisen musiikin opiskelijoille.

Toinen tavoitteeni opinnäytetyön tekemisessä oli laajentaa omaa näkemystäni ja osaamistani, ja tässä tavoitteessa onnistuin erinomaisesti. Improvisoinnin opettamiseni pohjautuu saamaani koulutukseen ja omiin kokemuksiini sekä opettajana että muusikkona. Olen myös hankkinut tietoa vuosien varrella eri lähteistä, mutta hankkimani lisätieto on ollut vahvasti aikaisempaan näkökulmaani pohjautuvaa. Opinnäytetyötäni varten lukemani kirjat ja artikkelit sekä katsomani videot laajensivat ajattelutapaani, ja sain uusia työkaluja improvisointiin ja opettamiseen. Lukemani tekstit toimivat myös muistutuksena siitä, että kaikki eivät hahmota musiikkia ja improvisointia samalla tavalla. Minulla täytyy siis olla erilaisia keinoja opettaa sama asia eri oppilaille, ja juuri näitä keinoja onnistuin itselleni hankkimaan. Lisäksi etsiessäni materiaalia opinnäytetyötäni varten löysin paljon kirjallisuutta, joka ei varsinaisesti koske improvisointia, mutta hyödyttää minua opettajana muuten. Tähän aineistoon aion palata tulevaisuudessa.

Opinnäytetyöni sisältö on suunnattu solistisen opetuksen tunneille, mutta esittelemiäni harjoituksia voidaan käyttää soveltuvien osien myös ryhmätunneilla. Tästä itselleni on kokemusta opettajana vain bändiopetuksen muodossa, mutta ainakin osaa harjoituksista voidaan käyttää myös taiteiden välisessä yhteistyössä ja monialaisissa konteksteissa. Olen päässyt seuraamaan tanssijoiden ja muusikoiden yhteistä improvisointityöpajaa, jossa toteutettiin mm. vapaan improvisoinnin harjoituksen keinoja. Uskon, että improvisointia voidaan hyödyntää myös erityisryhmien kanssa toimittaessa – ainakin musiikkiterapiassa improvisointi on käytössä oleva työkalu. Toivottavasti saan tulevaisuudessa tilaisuuden kokeilla opinnäytetyöni harjoituksia myös erilaisissa ryhmätilanteissa, ja näin oppia aiheesta lisää ja kenties jatkokehittää harjoituksia.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

BAILEY, Derek 1993. *Improvisation. Its Nature and Practise in Music*. USA: Da Capo Press

FRAZEE, Jane 1987. *Discovering Orff, a curriculum for music teachers*. New York: Schott Music Corporation.

HALLIKAINEN, Lauri ja LEPPÄNEN, Juho 2016. *Bachia improten – ajatuksia ja käytänteitä improvisaatiosta klassisessa musiikissa*. JAMK verkkolehti.

[Viitattu 2018-12-11.] Saatavissa:

<https://verkkolehdet.jamk.fi/openstage/2016/05/bachia-improten-ajatuksia-ja-kaytanteita-improvisaatiosta-klassisessa-musiikissa/>

HEIKINHEIMO, Tapani 2015. *Improvisaatio klassisen musiikin pedagogiikassa*. Improvisaatiotyöpaja Sibelius-Akatemian improvisaatioseminaarissa. Taideyliopisto.

[Viitattu 2018-12-20.] Saatavissa:

<http://www.uniarts.fi/uniartstv/improvisaatio-klassisen-musiikin-pedagogiikassa-tapani-heikinheimo>

HERRANEN, Petri 2017. *”Vedetään hatusta”*. Improvisaatio musiikillisen ilmaisun välineenä.

Metropolia ammattikorkeakoulu. *Musiikin koulutusohjelma*. Opinnäytetyö YAMK.

YAMK. [Viitattu 2018-12-12.] Saatavissa:

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/134281/Herranen%20Petri.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

HUOVINEN, Erkki 2010. *Musiikillisen improvisaation psykologia*. Teoksessa *Musiikki-psykologia*. Toim. Louhivuori, J. & Saarikallio, S. Jyväskylä: WS Bookwell.

HUOVINEN, Erkki 2015. *Johdatus musiikillisen improvisaation tutkimukseen*. Julkaisussa: HUOVINEN, Erkki (toim.) *Musiikillinen improvisaatio –Keskustelunavauksia soivan hetken kulttuureihin*. Turku: Painosalama Oy.

JUNTTU, Kristiina 2015. Johdatus musiikillisen improvisaation tutkimukseen. Julkaisussa: HUOVINEN, Erkki (toim.) Musiikillinen improvisaatio –Keskustelunavauksia soivan hetken kulttuureihin. Turku: Painosalama Oy.

KAARTINEN, Emmi 2015. Leikki, luovuus, oivallus. Pelien ja pelillisyyden mahdollisuudet instrumenttiopetuksessa. Metropolia ammattikorkeakoulu. Musiikin tutkinto. Opinnäytetyö YAMK. [Viitattu 2018-12-12.] Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93207/Kaartinen_Emmi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

KELTIKANGAS-JÄRVINEN, Liisa 1994. Hyvä itsetunto. Helsinki:Werner Söderström Osakeyhtiö.

LAINEN, Heikki 2008. Näkökulmia improvisaation ja soittotekniikan harjoitteluun. Harjoituksia bassolle. Metropolia ammattikorkeakoulu. Pop/jazz-musiikin koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

[Viitattu 2018-10-15.] Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/1444/heikki_laine_ont.pdf?sequence=1

LEHTOMÄKI, Topi 2008. "Mikä sopis tähän?" – Musiikillinen improvisaatio peruskoulun alakoulun musiikin opetuksessa. Tampereen yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

[Viitattu 2018-10-15.] Saatavissa:

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79802/gradu03086.pdf?sequence=1>

LOOPERMAN. Internetsivusto. [Viitattu 2019-03-17.] Saatavissa:

<https://www.looperman.com>

OPH 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. [Viitattu 2018-01-22.] Saatavissa:

https://www.oph.fi/download/186920_Taiteen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017.pdf

REED, David 2011. Improvise for real. Understand the music you hear. Play the music you imagine. San Bernardino, CA: David Reed Music.

LIITE 1:

PLAY ALONG -TIEDOSTOJEN SISÄLTÖ

Raita 1

Raita 2

Raita 3

Raita 4

Raita 5

Raita 6

Raita 7

Raita 8

Raita 8

Raita 8

Raita 9

Raita 10